

Logaška klavnica

Ivo Žajdela

6. maja 2007 so v Logatcu, ob Šemonovem breznu, ki leži na severni strani logaškega polja, priredili spominsko slovesnost, na kateri se je zbralo veliko ljudi. Ob breznu so postavili križ, ki ga je blagoslovil kanonik Ivan Merlak.

O povojnih zločinih v Logatcu se še danes ve razmeroma malo, čeprav je poleti 1990 revija *Mladina* razmeroma obširno, v štirih prispevkih, pisala o tej temi, ki je takrat zelo razburila nekatere še živeče akterje povojnega do-

gajanja. Revijo oziroma avtorja prispevkov so celo tožili.

Nepravna država Ker se v devetnajstih letih po prvih pisanjih ni v Logatcu v zvezi s povojnimi dogodki storilo nič (če izvzamemo ugotovitve občinske komisije

za povojne pomore), ne bo odveč, če tej temi spet namenimo nekaj pozornosti. Povzeli bomo pisanje v *Mladini* iz leta 1990, saj vse kaže, da večina takrat objavljenih podatkov drži, dodali pa bomo tudi nova pričevanja. O tej temi pišemo tudi zato, ker

se je tudi v logaškem primeru zgodilo to, kar se v Sloveniji dogaja že ves čas po letu 1990. Na eni strani oblastniki zatrjujejo, da smo pravna država, v resnici pa so predmet sodnega pregona tisti, ki so na komunistične zločine opozorili ali so o njih pisali,

1. del

popolnoma nedotaknjeni pa so ves ta čas ostali tisti, ki so zločine počeli ali pri njih kakorkoli sodelovali. Tudi v primeru, ki so ga navedli v *Mladini* leta 1990 je bilo tako: tožili so oba novinarja in urednika, storilci pa so naprej nemoteno uživali pridobitve revolucije – na račun davkoplačevalskega denarja. Narobe svetorej. Čeprav so slovenski komunisti v obdobju 1941–1945, celo širše, v obdobju 1941–1990 storili mnoge zločine proti človeštvu, ki v svetovnem merilu spadajo med najhujše, kar se jih je zgodilo v 20. stoletju, ni za te zločine sodno odgovarjal prav nihče. Še več, ti zločini tudi zgodovinopisno niso raziskani, čeprav je od

dogodkov minilo že več kot šestdeset let, od demokratizacije dežele pa devetnajst. Razen redkih izjem so ves ta čas molčala tudi množična občila.

Zato naj še enkrat zelo jasno zapišemo: Slovenija ni ne demokratična, še manj pa pravna država. Pri nas pravo sploh ne deluje, saj preganja le »majhne« delikvente, praktično vsi veliki hudodelci pa se prosto sprehajajo po Sloveniji, ne da bi jih organi pregona prisikovali in preganjali. Vsi brez izjeme pa uživajo privilegije iz preteklosti, med katerimi so tudi visoke borčevske pokojnine.

Članki v Mladini Leta 1990 je *Mladina* objavila štiri prispev-

ke, ki sta jih podpisala novinarja Miha Štamcar in Jani Sever. Prvi, objavljen 17. julija, je nosil naslov *Logaška klavnica*, naslednji pa *Logaške krvavice* (25. julija), *Mrak na očeh* (8. avgusta) in *Slovenskih fantov grob* (22. avgusta). V prvem sta avtorja pisala, da so se takoj po koncu vojne, v prvi polovici maja 1945, morali v Logatcu javiti vsi moški iz širšega območja Logatca. Prišli so iz Rovt, Smrečja, Šentjošta, Planine, Butajnov, Podlipe, Hotedršice, Žibrš in drugih krajev. Redki od njih so se vrnili domov. Večina je bila ubita neznano kje. Za vsako vas so določili »sodnika«, domačina, ki naj bi natančno vedel, kdo iz vasi je »kriv«. Za

vetje, dvojka prisilno delo, trojka začasno oprostitev, vendar se tudi to kasneje v nekaterih primerih ni uresničilo. Nekatere so poslali naprej v Ljubljano, kjer so končali večinoma v Škofovih zavodih v Šentvidu, od tam pa so bili večinoma prepeljani v Kočevje in umorjeni v Kočevskem rogu. Druge so ubili kar v Logatcu, in prav usoda teh že vse od leta 1945 buri mnoge Logačane in vse, ki so po vojni izginili, potem ko so se šli tja javit.

Šemonovo brezno Takoj po vojni je Logatcu zavladovala t. i. partizanska komanda mesta Logatec, ki ji je načeloval Jože Jeršin. Moške, ki so se javili v

Šemonovo brezno na koncu logaškega polja

takšnega potem ni bilo milosti, bil je umorjen.

Kot navajajo članki na osnovi pričevanj, so moške v Logatcu razvrstili v tri skupine. Tisti, ki so dobili številko ena, so s tem dobili smrtno obsodbo, ostali dve številki sta omogočali preži-

Logatcu, so imeli zaprte v različnih stavbah v Dolenjem in Gorenjem Logatcu. Najhujši umori naj bi se dogajali v prostorih t. i. Korenčanove klavnice sredi Dolenjega Logatca. Tam naj bi žrtve hudo mučili in na koncu dobesedno zaklali. Ponoči naj

Farne spominske plošče v Šentjoštu

1960 naj bi policija izdala, da se jame očisti in zasuje. Leta 1964 so jamarji, ki so se hoteli spustiti v Koševnik, naleteli na razstreljen vhodni del. Izkušeni jamar dr. France Habe iz Postojne pravi, da se v jamo niso spuščali, ker se jim je zdelo prevarno, sumili so namreč, da je tudi v notranjosti jame neaktiviran eksploziv. Po raznih pričevanjih argentinskih prič naj bi obstajalo še eno množično grobišče v jami v Zadlogu, vendar je opis lokacije tako nenatančen, da ni moč ugotoviti niti, ali gre za jamo v Zadlogu ali pa za tisto v Predgrizah; kakor koli že, obe sta neraziskani, vsaj kolikor je do zdaj znano. Vendar bi morda natančnejši pregled pokazal, ali imajo priče prav. Prav tako so vredne natančnejšega speleološkega pregleda tudi jame ob stari trasi proge proti Idriji. Večina očitvidcev namreč trdi, da so žrtve iz Logatca gnali prek logaškega polja prav v smeri teh jam. Jame so manjše od prej opisanih in imajo primerno ožje vhode, vendar jih je precej, tako da bo to oteževalo delo jamarjev.

demdesetih let zakrita z bruni in rušo, kar prav tako priča o tem, da nekaterim ni bilo vseeno, ali je jama odprta ali ne.

Brezno na Koševcu V zadnjem »logaškem« prispevku *Slovenskih fantov grob* (22. avgusta) so o breznu na Koševcu ali o Andrejčkovem breznu, kot ga tudi imenujejo (po novejšem viru naj bi se brezno imenovalo Klobčarjevo brezno na Koševcu), zapisali: »Že leta 1950 je Roman Savnik vpisoval spremembe evidence jam za kataster, ker so bile notranjske jame prej vpisane v italijanski kataster. V zapisnik je pripisal opombo, da v jamo niso šli, ker so bila v letih od 1941 do 1945 tja vržena trupla. Leta

jamar Andrej Mihevc nam je poleg Šemonovega brezna pokazal še brezno na Koševcu, ki je od Logatca oddaljeno kakšne tri kilometre, v katerem trupel niso kdo ve kako skrivali: v notranjosti jame so sicer s površja nameštene skale, ki pa so bile tja vržene šele potem, ko so logaški jamarji na svojem prvem povojnem obisku jame leta 1962 odkrili, da je dno pokrito s človeškimi kostmi. Najdbo so prijavili policiji, zaradi česar so morali večkrat na zaslišanja. Vendar so kosti v kotu dvorane na dnu jame še vedno vidne. Torej je mogoče, da so tudi te kosti del logaške zgodovine ali pa so bile prinesene od drugod. Sicer pa je bila jama od odkritja kosti do začetka se-

Dvorišče Korenčanove domačije v Logatcu

bi jih moral stari Korenčan z vozom voziti čez logaško polje do Šemonovega brezna, ki nosi ime po lastnikih zemljišča Šemonovih iz Logatca. To je moral storiti dvakrat na noč, takšnih noči pa naj bi bilo med dvanajst in štirinajst. Ko je voz pripeljal v bližino Šemonovega brezna, so tam trupla vojaki znosili po vzpetini do brezna in jih zmetali vanj. Brezno so raziskali leta 1932. Takrat je bilo globoko 32 metrov. Pet metrov nad dnom se je odcepil stranski rov, ki se je razširil v smeri proti Logatcu. Leta 1968 so brezno znova raziskali jamarji in odkrili bistvene spremembe. V njem je bilo pet metrov nasutega materiala, na vrhu pa polno neeksploziranih min in ostalega streliva. Kakšna tri leta po vojni so se v brezno spustili domačini. Povedali so, da je v breznu polno človeških kosti, ven pa so prinesli celo človeško lobanjo. Komandant Jože Jeršin je bil poročen z Marijo, hčerko starega Korenčana.

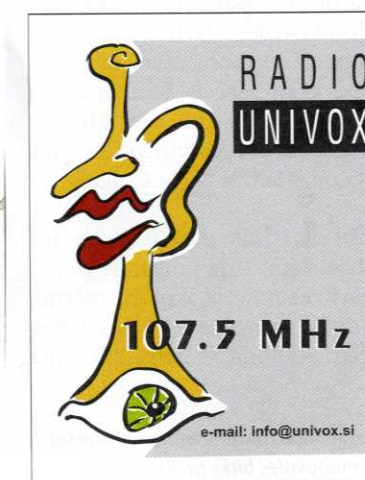
Brezno na Koševcu Drugo brezno, polno človeških kosti je brezno na Koševcu, ki leži kakšna dva kilometra jugovzhodno od Gorenjega Logatca, v smeri Laz. Tja naj bi metali žrtve, ki so jih imeli zaprte v gradu v Gorenjem Logatcu. V *Mladini* je o tem breznu pisalo: »Logaški

jamo Gradišnico in brezno pri Juriščah pri Pivki.

Korenčanovo brezno Toda poleg Šemonovega brezna in brezna na Koševcu naj bi člani »komande mesta Logatec« svoje žrtve metali tudi v kraško brezno, ki je bilo na območju Korenčanove klavnice v samem središču (Dolenjega) Logatca. Območje je namreč preluknjano s kraškimi brezni in mnoge hiše naj bi bile postavljene nad takšnimi brezni, ki naj bi jih nekoč celo uporabljali za odmetavanje fekalij in drugih odpadkov.

Pisanje o logaški klavnici v *Mladini* leta 1990 se je pravzaprav pričelo z objavo v rubriki pisem bralcev, kjer so 30. marca objavili pismo očitno anonimnega »Milana Turka« iz Logatca. Ta je v njem med drugim zapisal: »V večji mesariji oziroma klavnici sredi Logatca so vse po vrsti na grozovite načine klali in rezali kot prašiče. Odrešilnega strela ni bilo! S trupli so najprej napolnili kar kraški jašek na domačem klavniškem terenu, ko pa se je ta napolnil, so trupla odvažali v neko kraško jamo zunaj kraja. Ko so kasneje gradbeno prenavljali oz. podirali gospodarsko poslopje, se je slabo prikrit oz. zabetoniran pokrov jaška udril. Zidarji, ki so videli, kaj je v jami, so morali pod zavezo strogega molka pokrov jaška obnoviti, seveda malo bolj zares, kot so to klavci naredili prvič.«

Pismo Jeršinu V *Mladini* so leta 1990 citirali iz sicer anonimnega pisma, ki je bilo namenjeno Jožetu Jeršinu, omenjalo pa je tudi

partizanskega »junaka« Rada Pehačka. Pismo je nosilo naslov *Ali smo bili Logatčani kanibali*. Na to vprašanje si je avtor odgovarjal: »Verjetno, da ja. Logatec je bil kontrabantski kraj, vsi prvoborci, kakor se imenujete, ste se ukvarjali s tihotapstvom. Ko ste se umaknili v Žibrše, ste začeli medsebojno obračunavati in poravnati stare račune. Za osvežitev spomina bi ti naštel nekaj primerov. Za sedem pobitih talcev v Horjulu se imajo družine zahvaliti generalu Pehačku, Nadi Doljakovi in njenemu ljubimcu italijanskemu oficirju. Pehačka so hoteli že takrat likvidirati, pa ga je Kardelj rešil. Pehaček je dal pobiti mnogo ljudi, potem pa je likvidatorje sam odstranil, ko so se mu uprli (primer Bončovih s cest). V Hrušici ste sekali les, ki ga je prodajal vaš agent iz Gorenje vasi, ker pa vas je ogoljufal pri denarju, ste ga v Ljubljani ubili, zločin pa naprtili Črni roki. Še in še bi ti lahko našteval, glede mesa pa sem prepričan, da smo ga jedli, saj se je Vinko iz Martinj Hriba hvalil, kako je kral ljudi in koliko je pri tem zaslužil.« Neokusnost glede mesa naj bi se nanašala na Vinka Kunca, po domače Jenkotovega Vinka, ki so ga kasneje zaklali v gostilni pri Tolazziju.

Pestra kariera Pismo naj bi napisal nekdanji Jeršinov »sodelavec«. Skupaj naj bi ju leta 1946 na Tržaškem aretirali, ker sta tihotapila radijske sprejemnike in zlatino preko razmejivne črte. Ta sodelavec naj bi kasneje končal celo na Golem otoku, Jeršin se mu je očitno zelo zameril. Nasploh naj bi imel Jeršin pestro kariero. Doma naj bi bil iz Trebnjega na Dolenjskem, kjer naj bi bil celo pripadnik protipartizanskih vaških straž. Če je to res, potem se je očitno kasneje zelo spremenil, da je bil na koncu vojne že komandant »komande mesta Logatec« in je po mnogih pričevanjih vodil organizacijo množičnih pomorov civilnega prebivalstva v Logatcu. Spreobrnjenci so večkrat najbolj zagrizeni pripadniki nove politike, ki se ji pridružijo. Kot že omenjeno, pa naj bi kariero po morilski pomladi 1945 nadaljeval v tihotapstvu. ▣

Nadaljevanje prihodnjič

Križ ob Šemonovem breznu je 6. maja 2007 blagoslovil kanonik Ivan Merlak.

ma-tisk, d. o. o.

p.p. 313
špelina ul. 2
2102 maribor
slovenija

telefon
+386 (02) 330 16 30

fax
+386 (02) 330 16 65

e-mail
info@ma-tisk.si

web
www.ma-tisk.si

